

Sisäministeriön ja sen hallinnonalan laillisuusvalvontakertomus vuodelta 2016

Sisällys

1 Yleistä	2
1.1 Laillisuusvalvontaraportointi SM:n hallinnonalalla	2
1.2 Laillisuusvalvonnan kehittämistyöryhmä	2
1.3 Ihmisoikeustapaukset kansainvälisissä lainkäyttö- ja tutkintaelimissä	2
2 Laillisuusvalvontaohjeen (SMDno-2016-329) kohdan 13 mukaisesti raportoitavat asiakokonaisuudet	3
2.1 Laillisuusvalvonta/tarkastussuunnitelmat ja niiden toteutuminen	3
2.2 Hallintokantelut ja omat aloitteet	4
2.2.1 Kanteluiden käsittely	4
2.2.2 Ylimmille laillisuusvalvojille sisäministeriöstä annetut lausunnot ja selvitykset.....	5
2.3 Rikosasiat	6
2.4 Virkamiesoikeudelliset asiat.....	7
2.5 Vahingonkorvaukset ja hyvitykset	7
2.6 Henkilötietojen käsittelyn valvonta.....	8
2.6.1 Henkilötietojen käsittelyn valvonta osana laillisuusvalvontaa	8
2.6.2 Hätäkeskuslaitos	8
2.6.3 Maahanmuuttovirasto ja vastaanottokeskukset	8
2.6.4 Pelastusopisto	9
2.6.5 Poliisihallitus	9
2.6.6 Rajavartiolaitoksen esikunta	9
2.6.7 Suojelupoliisi	9
2.7 Kansalaispalautteen huomioon ottaminen.....	10
3 Havaintoja ja johtopäätöksiä.....	11
3.1 Helsingin huumevalvontayksikön rikosepäilyt.....	11
3.2 Oikeusyksiköt poliisihallinnossa	11
3.3 Sisäisen tarkastuksen suorittama arviointi	11
3.4 Turvapaikanhakijatilanteen vaikutus.....	12
3.5 Lopuksi.....	12

26.06.2017

1 Yleistä

1.1 Laillisuusvalvontaraportointi SM:n hallinnonalalla

Sisäministeriön hallinto- ja kehittämisosasto laatii vuosittain sisäministeriön ja hallinnonalan laillisuusvalvontakertomuksen, joka käsitellään osastopäällikkökokouksessa. Laillisuusvalvonnasta raportointi vuodelta 2016 toteutettiin uuden 1.7.2016 voimaan tulleen laillisuusvalvontaohjeen (SMDno-2016-329) mukaisesti.

Sisäministeriön kirjanpitoyksikön tilinpäätöksessä vuodelta 2016 mainitaan uusi laillisuusvalvontaohje ja sen mukaisesti julkaistava kertomus. Lisäksi tilinpäätöksen toimintakertomuksen kohdassa 1.7. Sisäisen valvonnan arviointi- ja vahvistuslausuma on viittauksia laillisuusvalvontatoimintoon. (Sisäministeriön julkaisu 5/2017)

Uutta raportoinnissa on, että hallinnonalan virastot toimittavat omat laillisuusvalvontaraporttinsa ohjauksestaan vastaavalle ministeriön osastolle. Osastot, joilla vuonna 2015 toteutetun organisaatiouudistuksen jälkeen on ministeriötasolla vastuu oman hallinnonalan laillisuusvalvonnasta, antavat puolestaan tätä kertomusta varten lausumansa. Poliisihallitus, Suojelupoliisi, Häätäkeskuslaitos, Pelastusopisto, Maahanmuuttovirasto, Joutsenon vastaanottokeskus ja Oulun vastaanottokeskus sekä Rajavartiolaitoksen esikunta, joka toimii samalla myös ministeriön rajavartio-osastona, ovat toimittaneet laillisuusvalvontaohjeen mukaisesti yksityiskohtaiset laillisuusvalvontakertomuksensa.

Hallinto- ja kehittämisosasto keräsi sisäministeriön asianhallintajärjestelmä Actan hakutoiminnoilla diaaritiedot ministeriössä käsitellyistä laillisuusvalvonta-asioista ja ne lähetettiin osastoille kommentoitavaksi ja täydennettäväksi.

1.2 Laillisuusvalvonnan kehittämistyöryhmä

Sisäministeriön työjärjestyksen (1078/2013) 11 §:ssä säädetään laillisuusvalvonnan kehittämistyöryhmästä, jonka jäsenet toimivat omassa organisaatiossaan laillisuusvalvonnan asiantuntijoina ja yhteyshenkilöinä. Työryhmän puheenjohtajana toimii hallitusneuvos ja sihteerinä erityisasiantuntija hallinto- ja kehittämisosaston oikeudellinen tuki -yksiköstä.

Laillisuusvalvonnan kehittämistyöryhmä kokoontui vuonna 2016 kaksi kertaa. Helmikuun kokouksessa käsiteltiin uuden laillisuusvalvontaohjeen luonnosta ja laillisuusvalvonnan riskiarviointia. Lokakuun alussa pidetyssä kokouksessa käsiteltiin Poliisihallituksen vuoden 2015 laillisuusvalvontatarkastuksen laajaa tarkastuskertomusta, ylimpien laillisuusvalvojien ratkaisukäytännön ja muun oikeuskäytännön seurantaa sekä tietosuoja-asioita.

Työryhmällä on ollut tavoitteena pitää vähintään neljä kokousta vuosittain ja kahtena viime vuotena kokouksia on järjestetty vain kaksi. Laillisuusvalvontaan liittyviä yhteisiä asioita valmistellaan ja sovitaan työryhmän kesken kuitenkin myös sähköpostikirjeenvaihtona.

1.3 Ihmisoikeustapaukset kansainvälisissä lainkäyttö- ja tutkintaelimissä

Vuonna 2016 sisäministeriössä tuli vireille Euroopan ihmisoikeustuomioistuimessa kaksi uutta ihmisoikeusvalitusasiaa ja yksi lisälausuntopyyntö vuonna 2013 vireille tulleeseen asiaan sekä yksi lisälausuntopyyntö vuonna 2014 vireille tulleeseen YK:n ihmisoikeuskomitean valitusasiaan. Valitukset kohdistuivat poliisitoimintaan, maahanmuuttoasioihin tai molempiin. Ihmisoikeusvalitusten lukumäärä on jonkin verran laskenut edellisvuosista.

Sisäministeriön hallinnonalalla toimii hallinnonalan perus- ja ihmisoikeusverkosto (SMDno-2015-2133). Verkosto koordinoi perus- ja ihmisoikeusasioiden käsittelyä sisäministeriössä, tehostaa tiedonkulkua osastojen, erillisyyksiköiden ja virastojen välillä sekä tukee ministeriön hallinnonalalla perus- ja ihmisoikeusasioihin kuuluvien tehtävien hoitamisessa. Verkosto osallistui vuonna 2016 aktiivisesti oikeusministeriön johdolla toteutettuun Kansallisen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelman valmisteluun. Ohjelmassa on mukana hankkeita poliisihallinnon ja maahanmuuttohallinnon alalta.

26.06.2017

2 Laillisuusvalvontaohjeen (SMDno-2016-329) kohdan 13 mukaisesti raportoitavat asiakokonaisuudet

2.1 Laillisuusvalvonta/tarkastussuunnitelmat ja niiden toteutuminen

Hätäkeskuslaitoksen laillisuusvalvontaa ja sisäistä tarkastusta koskevassa suunnitelmassa vuodelle 2016 määrättiin tarkastuksen kohteeksi taloussäännön mukaisesti toimintamallien ja prosessien sekä muun talouden sisäiseen valvontaan liittyvän ohjeistuksen noudattaminen. Tarkastuksissa ei todettu merkittävää huomautettavaa. Talouden toiminnot ovat melko hajallaan Hätäkeskuslaitoksen organisaatiossa, mikä tuo haasteita toimintatapojen yhtenäistämislle.

Pelastusopistolla kokonaisriskienhallintaa toteutetaan siihen tarkoitetulla järjestelmällä ja prosessi toteutettiin pääosin suunnitelman mukaisesti. Kriisinhallintakeskuksen riskejä ei resurssivajauksen vuoksi pystytty päivittämään suunnitellulla tavalla.

Pelastusopiston sisäinen tarkastus vuonna 2016 kohdentui siviilikriisinhallinnan ja kansainvälisen pelastustoimen asiantuntijoiden matka- ja kululaskuihin sekä S-cardin käyttöön. Esiin nousseisiin kehityskohtiin on puututtu ja toimenpiteet aloitettu.

Sisäministeriön pelastusosasto teki laillisuusvalvontatarkastuksen Hätäkeskuslaitoksen keskushallintoon 2.5.2016 yhdessä sisäisen tarkastuksen yksikön ja hallinto- ja kehittämisosaston oikeudellisen tuen yksikön kanssa. Tarkastuksen perusteella pelastusosasto katsoi, että Hätäkeskuslaitoksen tulee ottaa tietojärjestelmien ja rekistereiden käytön laillisuustarkastukset vuoden 2016 suunnitelmaan. Hätäkeskuslaitoksen tulee myös arvioida laillisuusvalvonnan resurssointi ja tarvittaessa kehittää valvonnan toimintamalleja vastaamaan uuden viranomaisten yhteiskäyttöisen hätäkeskustietojärjestelmän tasoa. Sisäisen tarkastuksen yksikkö laati erillisen raportin (SMDno-2016-15) ERICA-hankkeen edistymisen seurannasta ja jatkon arvioinnista.

Pelastusopiston laillisuusvalvontatarkastus siirrettiin aikataulusyistä vuoden 2017 alkuun.

Maahanmuuttovirastossa kukin päätöksentekoyksikkö suorittaa vuosittain tietyn määrän tarkastuksia, joissa arvioidaan yksittäisten päätösten lainmukaisuutta.

Maahanmuuttoviraston laillisuusvalvontaraportti (24.3.2017, MIGDno-2017-27) sisältää yksityiskohtaiset kuvaukset kansalaisuusyksikön, turvapaikkayksikön ja maahanmuuttoyksikön tarkastuksista ja havainnoista sekä muutoksenhakua koskevia tietoja. Päätösten lainmukaisuutta seurataan myös hallintotuomioistuinten eri yksiköiden päätöksiä koskevien ratkaisujen perusteella.

Sisäministeriön sisäinen tarkastus teki kesällä 2016 Maahanmuuttoviraston ja turvapaikanhakijoiden vastaanottokeskustoiminnan tarkastuksen, jossa todettiin useita puutteita vastaanotto toiminnan hallinnoinnissa. Myös valtioneuvoston tarkastusvirasto kiinnittää Maahanmuuttoviraston vuoden 2016 tilintarkastuksessa huomiota vastaanotto toiminnassa havaitsemiinsa ongelmiin.

Rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston työsuunnitelmassa laillisuusvalvonnan osalta oli tulostavoitteena, että Rajavartiolaitoksen toiminnan laatu varmistetaan suunnitelmallisella, oikein kohdennetulla ja riittävillä voimavaroilla toteutettulla laillisuusvalvonnalla.

Rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston laillisuusvalvontaraportissa (28.2.2017, RVLdno-2017-104) kerrotaan tarkemmin työsuunnitelmaan sisältyvistä tehtävistä, jotka koskivat laillisuusvalvonnan järjestämistä, valvonnan kohteiden oikeaa valintaa ja valvonnan mitoittamista voimavaroihin, salaista tiedonhankintaa, ajantasaista tilannekuvaa laillisuusvalvonta-asioista, vahingonkorvausasioita, rikostorjunnan tietojärjestelmiä ja SharePoint-sivustojen tietoturvaluutta.

Tarkastussuunnitelman ulkopuolisia tarkastuksia suoritettiin eri raja- ja merivartiostojen rikostorjuntayksiköihin sekä öljypäästömaksujen määräämistä koskeviin järjestelyihin, tutkintoihin ja päätöksiin. Lisäksi oikeudellinen osasto

26.06.2017

osallistui Raja- ja merivartiokoulun erikoisjääkärikomppaniassa tehtyyn tarkastukseen.

Poliisihallinnossa tärkeänä laillisuusvalvonnan muotona on laillisuustarkastusten suorittaminen Poliisihallituksen alaisiin yksiköihin. Tarkastukset perustuvat sisäministeriön ja Poliisihallituksen väliseen tulostavoiteasiakirjaan sekä yksikkökohtaisiin tarkastussuunnitelmiin. Tarkastuksia on suunnitelmallisesti kohdistettu ihmisten perusoikeuksiin puuttuvaan poliisitoimintaan ja rekisterien valvontaan.

Poliisihallitus arvioi laillisuusvalvontakertomuksessaan (28.2.2017, POL-2017-472) poliisiyksiköiden tarkastustoiminnan olevan johdon tukemana suunnitelmallista ja vakiintunutta, joskin toteuttamistavat ja vaikuttavuuden seuranta vaihtelevat yksiköittäin.

Sisäministeriön poliisiosasto teki Poliisihallituksessa laillisuusvalvontatarkastuksen joulukuussa 2016. Aiheena olivat ylimpien laillisuusvalvojien ratkaisukäytäntö ja kielelliset oikeudet. Lisäksi käsiteltiin vuoden 2015 laillisuusvalvontatarkastuksen suositusten toimeenpanoa. Tarkastuskertomus valmistui maaliskuussa 2017.

Suojelupoliisi toteutti vuonna 2016 SALPA-järjestelmän kautta hoidettavien salaisia tiedonhankinta- ja pakkokeinoja koskevat tarkastukset, tiedonhankinnan suojauspäätöksiä koskevat tarkastukset, tietolähdetoimintaa koskevan tarkastuksen sekä valeostoa ja peitetoimintaa koskevan tarkastuksen. Lisäksi suoritettiin rekisterien käytön lokitarkastus. Suunnitelman mukaisista tarkastuksista oli jäänyt toteuttamatta yhdyshenkilötoimintaa ja turvallisuus selvityksiä koskevat tarkastukset. Suojelupoliisin mukaan syy näiden tarkastusten tekemättä jättämiseen oli loppuvuodesta 2016 tullut yllättävä henkilöresurssivajaus.

Sisäministeriön poliisiosasto teki suojelupoliisissa henkilöturvallisuus selvityksiä koskevan laillisuusvalvontatarkastuksen lokakuussa 2016.

2.2 Hallintokantelut ja omat aloitteet

2.2.1 Kanteluiden käsittely

Joutsenon vastaanottokeskuksessa eikä **Oulun vastaanottokeskuksessa** tullut vireille hallintokanteluita vuonna 2016.

Pelastusopisto antoi selvityksen kanteluasiassa, jossa arvosteltiin sisäministeriön ja Kriisinhallintakeskuksen menettelyä sotilaskoulutuksen saaneiden henkilöiden rekrytoinnissa. Apulaisoikeusasiamies katsoi, ettei asiassa ollut lainvastaista menettelyä.

Poliisihallitus on antanut määräyksen hallintokantelu-, kansalaiskirje- ja muiden vastaavien asioiden käsittelyn jakaantumisesta poliisissa (2020/2013/4388). Poliisihallitus antoi 22.6.2016 tarkentavan toimintaohjeen kantelu- ja kansalaiskirjeiden käsittelystä (POL-2016-9297). Ohjeen tavoitteena on ollut Poliisihallituksen kirjaamon työruuhkasta aiheutuneiden kanteluiden kirjaamisessa vuoden 2016 aikana ilmenneiden viiveiden lyhentäminen.

Poliisin toiminnasta tehtiin vuonna 2016 Poliisihallitukseen 479 hallintokantelua tai poliisin toimintaa arvostelevaa kirjoitusta. Yhteensä Poliisihallitukseen ja poliisiyksiköihin tehtiin 550 kantelua. Suurin osa kanteluista on koskenut esitutkintaa, muita kantelukohteita ovat olleet muun muassa valvonta- ja hälytystoiminta, pakkokeinot, lupahallinto sekä poliisimiehen käyttäytyminen.

Poliisihallituksen itse käsittelemät kantelut ovat koskeneet pääsääntöisesti poliisiyksiköiden päälliköitä, useiden poliisiyksiköiden menettelyä tai muita periaatteellisia tai merkittäviä asioita. Poliisihallitus käsittelee kertomusvuonna 26 kantelua, joista seitsemän johti toimenpiteisiin eli käsityksen ilmaisemiseen paremmasta menettelystä tai huomion kiinnittämiseen virheelliseen menettelyyn.

Hätäkeskuslaitos vastaanotti yhteensä 13 kantelua kansalaisilta tai siirtona muiden viranomaisten kautta. Lisäksi Hätäkeskuslaitokselta pyydettiin selvitystä ja/tai

26.06.2017

lausuntoa yhteen sisäministeriölle, yhteen oikeuskanslerille ja kolmeen eduskunnan oikeusasiamiehelle tehtyyn kanteluun. Vastaanotettujen kanteluiden määrä on pysynyt viime vuosina alhaisena aikaisempiin vuosiin verrattuna. Kanteluratkaisut annetaan aina tiedoksi kantelun kohteena oleville virkamiehille hätäkeskusten asiantuntijoiden toimesta.

Maahanmuuttovirastossa tuli vuoden 2016 aikana vireille 36 hallintokantelua, joista 26 eli valtaosa koski vastaanottoa. Ylimmät laillisuusvalvojat ja sisäministeriö pyysivät Maahanmuuttovirastolta selvitystä 28 asiassa. Maahanmuuttovirasto kuvaa laillisuusvalvontakertomuksessaan yksityiskohtaisesti eduskunnan oikeusasiamiehen ja oikeuskanslerin virastoon kohdistamaa laillisuusvalvontaa, toimenpiteitä ja annettuja ratkaisuja.

Rajavartiolaitoksen toiminnasta tehtiin vuoden 2016 aikana Rajavartiolaitokselle yhteensä 42 hallintokantelua, joista laitoksen esikunnan käsiteltävänä oli 24 kappaletta. Aiheina kanteluissa olivat aikaisempien vuosien tapaan muun muassa rajatarkastusten kesto ja suorittaminen, toimenpiteiden perusteet, virkamiehen käyttäytyminen ja kielitaito, rajanylitysliikenteen sujuvuus ja ohjaaminen, ajoneuvon liikennekelpoisuuden valvonta sekä matkustusasiakirjoihin tehtävät leimaukset.

Rajavartiolaitoksen laillisuusvalvontakertomuksessa on hyvin havainnollisesti kerrottu kanteluiden kohteena olleista tapahtumista, kanteluiden käsittelyn vaiheista ja toimenpiteistä, joihin kantelut ovat antaneet aiheita.

Suojelupoliisissa ratkaistiin yksi Suojelupoliisin lausuntotoimiston turvallisuusselvitysten laadintaa koskenut hallintokantelu. Ratkaisussa katsottiin, etteivät lausuntotoiminnan virkamiehet ole ylittäneet lakisääteistä toimivaltaansa tai toimineet asiassa lain tai hyvän hallinnon periaatteiden vastaisesti. Kantelu ei johtanut toimenpiteisiin.

Sisäministeriön poliisiosastolla käsiteltiin seitsemän kanteluksi kirjattua asiaa, joista suurin osa siirrettiin Poliisihallituksen käsiteltäväksi.

Sisäministeriön pelastusosasto vastaanotti kolme kanteluasiaa, jotka koskivat hätäkeskuspäivystäjän toimintaa. Kanteluista kaksi siirrettiin Hätäkeskuksen käsiteltäväksi ja kolmannessa päädyttiin tekemään tutkintapyyntö poliisille.

Sisäministeriön maahanmuutto-osasto teki vuonna 2016 päätöksen 9 kanteluun. Yksi jätettiin tutkimatta toimivallan puuttumisen vuoksi. Kuusi kantelua koski vastaanottokeskusten toimintaa ja vastaanottopalveluja. Tehdyissä päätöksissä todettiin, että toiminnassa oli havaittu puutteita. Maahanmuuttovirasto oli kuitenkin puuttunut havaittuihin epäkohtiin kyseisissä vastaanottokeskuksissa ja se oli myös kehittänyt vastaanottoa koskevia yleisiä valvontajärjestelmäänsä. Kantelut eivät antaneet aiheita muihin toimenpiteisiin. Yksi kanteluista siirrettiin poliisin toimintaa koskevin osin poliisiosaston käsiteltäväksi. Kantelupäätöksessä, joka koski turvapaikanhakijan kääntämistä, todettiin, että menettelyssä oli tapahtunut virhe, mutta koska Maahanmuuttovirasto oli itse havainnut tämän ja ryhtynyt toimenpiteisiin virheen korjaamiseksi, asia ei antanut aiheita enempään toimenpiteisiin.

Maahanmuuttoviraston sähköisiä palveluja koskeneessa päätöksessä todettiin, että hakemuksen jättäjille tarjotaan myös vaihtoehtoisia viestintätapaa sähköisen ohella, eikä kantelu antanut aiheita toimenpiteisiin. Maahanmuuttoviraston viestinnän puolueettomuutta koskevassa päätöksessä todettiin, että viraston viestinnän ei katsottu olleen kyseisessä tapauksessa täysin onnistunutta, mutta ei kuitenkaan antanut aiheita enempään toimenpiteisiin.

2.2.2 Ylimmille laillisuusvalvojille sisäministeriöstä annetut lausunnot ja selvitykset

Ylimmät laillisuusvalvojat eduskunnan oikeusasiamies ja valtioneuvoston oikeuskansleri kohdistavat vuosittain merkittävästi valvontaa sisäministeriön hallinnonalan toimintaan. Hallinnonalalta annetaan vuosittain yhteensä joitakin satoja lausuntoja ylimmille laillisuusvalvojille.

Pelastusosasto antoi lausunnon eduskunnan apulaisoikeusasiamiehelle virka-avun antamista ensihoitopalvelulle koskevassa asiassa ja oikeuskanslerille asiassa, joka

26.06.2017

koski ruotsinkielisten henkilöiden mahdollisuutta osallistua pääsykokeisiin ja saada koulutusta samoilla ehdoilla kuin suomenkieliset henkilöt.

Poliisiosasto antoi eduskunnan oikeusasiamiehelle lausunnot asioissa, jotka koskivat Poliisihallituksen koulutusta ja hankintalokia, varusmiesten suorittamia turvatarkastuksia Tornion järjestelykeskuksessa, hätäkeskuksen ja poliisin menettelyä, henkilötuntemerkkien ottamista Tornion järjestelykeskuksessa sekä eläkkeelle siirtyneiden poliisimiesten rekrytointia turvapaikkatutkintaan kielellisen kelpoisuuden näkökulmasta. Lisäksi sisäministeriö on toimittanut joulukuussa 2016 eduskunnan oikeusasiamiehelle todistajansuojelukertomuksen vuodelta 2015.

Valtioneuvoston oikeuskanslerille poliisiosasto on antanut lausunnot Poliisihallituksen kirjaamon toimintaa sekä poliisin rakenneuudistusta ja resurssien kohdentamista koskevassa asiassa. Ministeriön poliisiosasto on antanut oikeuskanslerille lausunnon myös kahdessa suojelupoliisia koskevassa kanteluasiassa.

Poliisiosasto on lokakuussa 2016 antanut eduskunnan hallintovaliokunnalle selvityksen epäiltyjen tietojärjestelmästä (EPRI).

Rajavartiolaitoksen esikunta antoi vuonna 2016 eduskunnan oikeusasiamiehelle lausunnon ja selvityksen kolmessa kanteluasiassa. Lisäksi apulaisoikeusasiamiehelle toimitettiin tämän pyytämä selvitys toimenpiteistä, joihin Rajavartiolaitos on ryhtynyt vapautensa menettäneiden henkilöiden olosuhteiden ja kohtelun järjestämiseksi tavalla, joka kaikilta osin vastaa poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain säännöksiä.

Rajavartiolaitoksen laillisuusvalvontakertomuksessa on kuvaus eduskunnan oikeusasiamiehen ja apulaisoikeusasiamiehen Rajavartiolaitoksen toimintaa koskevista vuonna 2016 annetuista ratkaisuksista.

Rajavartiolaitoksen esikunta toimitti Valtiontalouden tarkastusvirastolle lausunnon Rajavartiolaitoksen helikopteritoimintaan ja sen kustannuksiin liittyvään kanteluun.

Rajavartiolaitos antoi vuonna 2016 selvityksiä ja lausuntoja myös tietosuojavaltuutetulle ja yhdenvertaisuusvaltuutetulle.

Sisäministeriön hallinto- ja kehittämisosasto valmisteli yhteistyössä osastojen kanssa sisäministeriön vastauksen kahteen eduskunnan oikeusasiamiehen ja kahteen valtioneuvoston oikeuskanslerin selvitys- ja lausuntopyyntöön. Selvitystä pyydettiin poliisin rakenneuudistuksesta, syrjivästä menettelystä rekrytoinnissa ja rekrytointikäytäntöjen valvonnasta, hätäkeskuksen menettelystä ja eduskunnan kirjelmän käsittelystä. Nämä asiat koskivat useampaa ministeriön hallinnonalan virastoa tai kohdistuivat yksittäiseen osastoon niin, että niiden käsittely kuului laillisuusvalvontaohjeen mukaisesti hallinto- ja kehittämisosastolle.

Maahanmuutto-osastolla havaittiin, että osa ministeriöön saapuneista kanteluista oli vireillä myös eduskunnan oikeusasiamiehen kansliassa ja Maahanmuuttovirastossa ja tapauskohtaisesti ratkaistiin, kenen käsiteltäväksi kanteluasiat kuuluivat.

2.3 Rikosasiat

Joutsenon vastaanottokeskus teki vuonna 2016 muutamia rikosilmoituksia turvapaikanhakijoista, jotka ovat vahingoittaneet vastaanottokeskuksen omaisuutta tai ovat mahdollisesti syyllistyneet vastaanottorahan väärinkäyttöön.

Oulun vastaanottokeskus teki kolme rikosilmoitusta vuoden aikana. Kahdessa tapauksessa oli kysymys vastaanottokeskuksen omaisuuden rikkomisesta ja yhdessä haitanteko virkamiestä kohtaan.

Pelastusopistolla tehtiin kaksi rikosilmoitusta rikosnimikkeellä vahingonteko. Poliisi keskeytti molemmat tutkinnot tuloksettomina.

Poliisihallituksen laillisuusvalvonnan kautta siirtyi viisi asiaa Valtakunnansyyttäjänvirastoon sen arvioimiseksi, onko poliisimiehen syytä epäillä syyllistyneen rikokseen. Poliisirikosasioiden osalta poliisiyksiköissä kirjattiin yhteensä 496 R- ja S-ilmoitusta. Yleisin rikosnimike oli virkavelvollisuuden rikkominen.

26.06.2017

Poliisihallitus viittaa kertomuksessaan siihen, että erityisistä tutkintajärjestelyistä johtuen poliisirikosasioita koskevia tilastotietoja on saatavilla Valtakunnansyyttäjänvirastosta.

Hätäkeskuslaitos teki vuonna 2016 poliisille 13 tutkintapyyntöä törkeään tietoliikenteen häirintään tai muuhun viestintärikokseen liittyvästä tapauksesta. Vuonna 2016 tuli esille viisi tapausta, joissa Hätäkeskuslaitoksen virkamiestä epäillään virkavelvollisuuden rikkomisesta tai muusta rikoksesta.

Rajavartiolaitoksessa käynnistettiin vuonna 2016 epäiltyä sotilasrikosta koskeva esitutkinta 16 virkamiehen osalta. Lisäksi poliisille siirrettiin tutkittavaksi tai poliisi aloitti esitutinnan viiden Rajavartiolaitoksen virkamiehen epäilyistä sotilasrikoksesta tai muusta viranhoitoon liittyvästä rikoksesta. Lisäksi vuonna 2016 on tutkittu 11 virkamiehen osalta vapaa-ajalla tapahtuneita rikosepäilyjä.

Suojelupoliisi ei vuonna 2016 laatinut ilmoituksia poliisirikoksista eikä siirtänyt poliisirikosasioita valtakunnansyyttäjänviraston käsiteltäväksi.

2.4 Virkamiesoikeudelliset asiat

Joutsenon vastaanottokeskuksessa, Oulun vastaanottokeskuksessa tai Pelastusopistolla ei vuonna 2016 käsitelty virkamiesoikeudellisia asioita.

Hätäkeskuslaitoksessa vietiin vuonna 2016 läpi viisi kurinpitomenettelyä. Kolmessa tapauksessa lopputuloksena oli kirjallinen varoitus ja yhdessä kirjallinen huomautus. Yhden tapauksen käsittely on kesken. Tapaukset liittyivät lähinnä alkoholin käyttöön, poissaoloihin, työnjohdollisten ohjeiden jatkuvaan laiminlyöntiin sekä vapaa-ajalla tehtyihin rikoksiin.

Maahanmuuttovirastossa tuli vuoden 2016 aikana vireille kaksi kuulemistä kirjallisen varoituksen varalta. Koeaikapurkuja tuli vireille neljä, joista kolme johti purkuun. Lisäksi virasto eväsi yhden sivutoimiluvan.

Poliisihallituksen työjärjestyksen mukaan laillisuusvalvonnan vastuualueen tulee seurata yksiköiden virkamiesoikeudellisia ratkaisuja ja sitä kautta niihin liittyvää seuraamuskäytäntöä. Poliisilaitosten toimintakertomusten yhteydessä toimittamien tietojen mukaan poliisiyksiköissä on vuoden aikana tullut vireille yhteensä 276 virkamiesoikeudellista asiaa. Pääasiallisia aiheita ovat olleet poliisirikoksiin liittyvät asiat, kuten virkavelvollisuuden laiminlyönnit, henkilörekisteririkokset sekä rattijuopumukset. Vuonna 2016 poliisilaitoksissa ja valtakunnallisissa yksiköissä käsitellyistä asioista 35 johti varoitukseen, kuusi määräaikaiseen virantoimituksesta erottamiseen ja viisi irtisanomiseen.

Rajavartiolaitoksesta irtisanottiin ja pidätettiin irtisanomisajaksi virantoimituksesta vuonna 2016 yksi sotilasvirassa palveleva virkamies. Kaksi virkamiestä pidätettiin virantoimituksesta rikosepäilyn vuoksi. Yhdelle virkamiehelle annettiin kirjallinen varoitus, seitsemälle kirjallinen huomautus ja yhdelle suullinen huomautus. Kolmelta virkamieheltä peruutettiin määräys toimia rajavartiomiehenä.

2.5 Vahingonkorvaukset ja hyvitykset

Joutsenon vastaanottokeskuksessa, Pelastusopistolla tai Hätäkeskuslaitoksessa ei vuonna 2016 käsitelty vahingonkorvausvaatimuksia.

Oulun vastaanottokeskus vaati vahingonkorvausta kahden rikosasian yhteydessä.

Rajavartiolaitoksen toiminnasta ulkopuolisille aiheutuneista vahingoista tehtiin vuonna 2016 yhteensä 30 vahingonkorvausvaatimusta, joista 8 esitettiin hallintokantelun yhteydessä. Rajavartiolaitos maksoi vuonna 2016 korvauksia 11 asiassa yhteensä 9513,51 euroa. Korvatut vahingot aiheutuivat muun muassa ajoneuvovahingoista, rajakoirien aiheuttamista vahingoista, meripelastustehtävien ja vesiliikennevalvonnan sekä rajatarkastuksen yhteydessä.

Rajavartiolaitos maksoi 750 euroa hyvitystä henkilölle, jonka asunnossa oli erehdyksessä aloitettu kotietsintä virheellisen osoitetiedon takia.

26.06.2017

Maahanmuuttovirasto ei maksanut vahingonkorvauksia, muita korvauksia tai hyvityksiä vuonna 2016. Oikeudenkäyntikuluja maksettiin 20 712,90 euroa ja asianajokuluja 43 712,35 euroa.

Poliisihallitukselle esitettiin vuonna 2016 yhteensä 13 vahingonkorvausvaatimusta ja Poliisihallitus oli kuultavana tai vastaajana 13 vahingonkorvausoikeudenkäynnissä. Poliisiyksiköille esitettiin vahingonkorvauslain perusteella 232 vaatimusta, poliisilain perusteella 52 korvausvaatimusta ja muun lain perusteella 29 vaatimusta.

Oikeudenkäynnit koskivat pääasiassa pakkokeinojen käyttöä, erityisesti kotietsintäasioita, poliisin voimankäytön yhteydessä syntyneitä vahinkoja sekä takavarikoidun omaisuuden käsittelyä ja luovutusta.

Poliisihallitus maksoi vuonna 2016 vahingonkorvauksia yhteensä 41.446,74 euroa ja oikeudenkäyntikuluja 68.297,96 euroa. Poliisiyksiköissä maksettiin vahingonkorvauksia 84.355,26 euroa ja oikeudenkäyntikuluja 12.172,85 euroa.

Valtiokonttori on vuoden 2015 alusta käsitellyt asiat, joissa vaaditaan korvausta poliisin tai rajavartiolaitoksen toiminnassa aiheutuneeksi väitetystä henkilövahingosta tai kärsimyksestä. Poliisissa ja rajavartiolaitoksessa käsitellään edelleen vahingonkorvausvaatimukset, joissa vaaditaan korvausta viranomaisen menettelystä väitetysti aiheutuneesta esine- tai varallisuusvahingosta.

2.6 Henkilötietojen käsittelyn valvonta

2.6.1 Henkilötietojen käsittelyn valvonta osana laillisuusvalvontaa

Sisäministeriön ja sen hallinnonalalla 1.7.2016 voimaan tulleen uuden laillisuusvalvontaohjeen valmistelussa henkilötietojen käsittelyn valvonnasta ohjeistaminen yleisohjeen tasolla osoittautui erityisen ongelmalliseksi. Tähän vaikuttivat muun muassa vireillä olleet oikeudenkäynnit ja valmistautuminen EU:n tietosuojauudistuksen kansalliseen toimeenpanoon. Tietosuojauudistukseen liittyvät muutokset heijastelevat aikanaan myös laillisuusvalvontatoimintoihin.

Näin ollen ohjeeseen on kirjattu, että ministeriön hallinnonalan virastot ja niitä ohjaavat ministeriön osastot tuntevat parhaiten omalla toimialallaan henkilötietojen käsittelylle asetettavat vaatimukset. Henkilötietojen käsittelyn valvontaan liittyviä oikeudellisia ja käytännön kysymyksiä, ohjeistuksen laadintaa, koulutuksen järjestämistä ja ajankohtaista oikeuskäytäntöä käsitellään säännöllisesti laillisuusvalvonnan kehittämistyöryhmässä.

2.6.2 Hätäkeskuslaitos

Hätäkeskuslaitos ei suorittanut vuonna 2016 tarkastuksia tietojärjestelmien käyttöön liittyen. Tietojärjestelmien käytön valvonnan osalta virasto oli poliisin ja muiden rekisterinpitäjien tekemien tarkastusten varassa.

Nykyisen ELS-hätäkeskustietojärjestelmästä ei ole saatavilla tarkastuskelpoisia lokitietoja. Hätäkeskuslaitos toteaa laillisuusvalvontakertomuksessaan, että ERICA-järjestelmän käyttöönoton myötä virastossa käynnistetään säännönmukainen ja suunnitelmallinen tarkastus hätäkeskustietojärjestelmän käyttöön liittyen.

2.6.3 Maahanmuuttovirasto ja vastaanottokeskukset

Maahanmuuttoviraston ylläpitämien ulkomaalaisasioiden käsittelyjärjestelmän (UMA) ja vastaanoton asiakasrekisterin (UMArek) käytöstä tehtiin vuonna 2016 lokitarkastus yhteensä 12 kertaa. Pyynnöistä viisi liittyi rikosasian esitutkintaan poliisissa, yksi vastaanottoyksikön sisäiseen laillisuusvalvontaan, viisi tehtiin Maahanmuuttoviraston omasta aloitteesta ja yksi asiakkaan pyynnöstä. Viimeksi mainittu ja sisäiset pyynnöt eivät osoittaneet väärinkäytökseen viittaavaa tai muutoinkaan johtaneet toimenpiteisiin.

Käyttäjiä muistutettiin erityisesti UMA:n ja UMArekin käyttöön liittyen, että asiointikortti on henkilökohtainen.

26.06.2017

2.6.4 Pelastusopisto

Pelastusopiston tietojärjestelmät ovat pääosin sellaisia, että lokitietojen käsittelyn ja varmistuksen hoitaa yhteistyökumppani. Mahdollisista väärinkäytöksistä ilmoitetaan välittömästi tekniselle päällikölle, joka käy asian läpi hallintojohtajan ja rehtorin kanssa. Vuonna 2016 annettiin selvitys yhteen kansalaisen lokitietopyyntöön. Opiston tietojärjestelmistä ei löytynyt tietoa ko. henkilöstä. Pelastusopistolla on laadittu tietoturvaraportti vuonna 2016.

2.6.5 Poliisihallitus

Poliisihallituksen rekisterinpidon (nyk. tiedonhallinnan) vastuualue suoritti laillisuustarkastuksen yhteydessä erillisen rekisteritarkastuksen Oulun ja Lapin poliisilaitoksissa. Näissä tarkastuksissa käytiin läpi muun muassa tarkastusoikeuden käyttöön liittyviä kysymyksiä, henkilöstön koulutusta ja ohjeistusta, toimivaltuuksia, havaittuja väärinkäytöksiä sekä tietosuoja- ja rekisteriselosteita.

Poliisihallitus asetti 15.12.2015 (POL-2014-14676) työryhmän käsittelemään epäiltyjen rekisteristä poistettavaksi esitettyjä syöttöjä. Laillisuusvalvonnan ohella työryhmässä olivat edustajat poliisitoimintayksiköstä ja rekisterinpidosta. Työryhmä luovutti loppuraporttinsa 8.4.2016. Työryhmässä selvitettiin yhteensä 1909 rekisteröityyn henkilöön liittyvän ensitallennuksen perusteiden ja kirjauksen asianmukaisuutta rekisteröintihetkellä. Päätökset poistettavista merkinnöistä tehtiin 25.4.2016. Poliisihallituksen uusi ohjeistus (POL-2016-3510) epäiltyjen rekisteristä tuli voimaan 1.4.2016 lukien. Uuden ohjeistuksen mukaisia merkintöjä Epr-järjestelmässä tarkasteltiin jo vuonna 2016 poliisiyksiköiden laillisuustarkastusten yhteydessä.

Poliisin laillisuusvalvontaohjeen mukaan Poliisihallitus vastaa koko poliisihallinnon osalta lokitietojen pistokoeluontoisesta tarkastamisesta vähintään kaksi kertaa vuodessa. Poliisihallitus on ohjeistanut tarkemmin lokitietojen valvontaan liittyvät periaatteet. Vuonna 2016 laillisuusvalvonnan vastuualue suoritti kaksi omaoimista lokiajoa ja poliisiyksiköissä suoritettiin vuoden aikana yhteensä 16 lokitarkastusta.

2.6.6 Rajavartiolaitoksen esikunta

Henkilörekisterien käyttöä on valvottu vuoden 2016 aikana Rajavartiolaitoksen eri hallintoyksiköissä käyttöoikeustarkastuksien ja lokitietovalvonnan avulla. Laillisuusvalvontaseurantaa tehtiin Rajavartiolaitoksen toiminnallisen tietojärjestelmän tutkinta- ja virka-apurekisteriin yhden kerran ja Ulkonet-kyselyjärjestelmään kuusi kertaa. Rajavartiolaitoksen hallintoyksiköt tekivät lisäksi 12 lokitarkastuspyyntöä Rajavartiolaitoksen virkamiehistä muihin kuin laitoksen omiin rekistereihin. Kahden virkamiehen epäiltiin katsoneen rekisteritietoja asiattomasti ja tapausten osalta on käynnistetty esitutkinta.

Henkilötietojen valvontaan liittyen Rajavartiolaitos viittaa laillisuusvalvontakertomuksessaan myös siihen, että vuonna 2016 käräjäoikeus on tuominnut vuosina 2012-2013 tapahtuneesta rekisterien käyttöön liittyvästä palvelusrikoksesta yhden virkamiehen ja kaksi muuta virkamiestä samaan kokonaisuuteen kuuluvasta tuottamuksellisesta virkasalaisuuden rikkomisesta sakkorangaistukseen. Asiat käsiteltiin myös virkamiesoikeudellisessa menettelyssä. Lisäksi yksi virkamies sai vuonna 2014 tehdystä palvelusrikoksesta ja henkilörekisteririkoksesta sakkorangaistuksen.

Korkein hallinto-oikeus antoi vuonna 2016 kaksi ratkaisua, jotka koskivat Rajavartiolaitoksen esikunnan tekemiä kielteisiä päätöksiä laitoksen tietojärjestelmien lokitietoja koskeviin tietopyyntöihin. Molemmat valitukset oli hylätty hallinto-oikeudessa ja Korkein hallinto-oikeus katsoi, ettei hallinto-oikeuksien ratkaisujen muuttamiselle ollut perusteita.

2.6.7 Suojelupoliisi

Suojelupoliisi toteutti tarkastussuunnitelmansa mukaisesti lokitietotarkastuksen siten, että Poliisihallituksen rekisterinpidonvastuualueelta pyydettiin viraston ulkopuolisten järjestelmien lokitietoja Supo-käyttäjien rekisterihauista erikseen päätetyissä

26.06.2017

rikosasioissa. Lokitietojen perusteella voitiin todeta, että rekistereiden Supo-käyttäjät eivät olleet selailleet selvityksen piirissä olleiden rikosjuttujen tai henkilöiden tietoja lainvastaisesti.

Suojelupoliisin tietoturvapääällikkö valvoi vuoden 2016 aikana Suojelupoliisin toiminnallisen tietojärjestelmän käyttöä eikä valvonnassa havaittu huomautettavaa.

Lisäksi Suojelupoliisi toteuttaa toiminnallisen tietojärjestelmänsä asiakirjojen laadunvalvontaa, jossa kiinnitetään huomiota muun muassa henkilörekisteröinnin lainmukaisuuteen ja henkilötietojen käsittelyyn.

2.7 Kansalaispalautteen huomioon ottaminen

Joutsenon vastaanottokeskus sai jonkin verran kansalaispalautetta omasta toiminnastaan ja ylipäätään maahanmuuttoon liittyvistä asioista. Palautetta tuli myös lähiympäristön asukkailta.

Oulun vastaanottokeskukseen kansalaispalautetta tuli huomattavasti edellisvuotta vähemmän. Osa palautteesta kuitenkin oli edellisvuoden tapaan hyvin asiantonta.

Pelastusopisto vastaanotti vuonna 2016 yhden kansalaispalautteen, joka koski valtiolle.fi - järjestelmää ja avoimna ollutta virkasuhdetta.

Poliisihallituksen laillisuusvalvonta vastaanotti yhteensä noin 330 kansalaiskirjettä. Poliisihallituksen muissa yksiköissä aiheen mukaisesti käsiteltiin 95 kansalaiskirjettä. Rajanveto kantelukirjoitusten ja kansalaiskirjeiden välillä on saattanut ajoittain olla ongelmallista. Lisäksi Poliisihallitukseen saapui noin 3100 sähköpostikirjoitusta, jotka on pääsääntöisesti saatettu kirjaamosta asianomaisten poliisiyksiköiden tietoon.

Hätäkeskuksen internet-sivuston palautelomakkeen kautta vastaanottamien palautteiden määrä on pysynyt vuosittain melko vakiintuneella tasolla. Vuonna 2016 palautetta saapui 683 kappaletta. Palautteiden määrä on kuitenkin hyvin maltillinen viraston toiminnan suureen volyyymiin nähden. Palautteet jakautuivat melko tasaisesti eri hätäkeskusten ja niiden käsittelemien hätäpuhelumäärien välillä.

Maahanmuuttovirasto sai eri kanavien kautta runsaasti kansalaispalautetta vastaanotto toimintaan liittyen, sekä keskusten perustamisesta että lakkauttamisesta. Paljon palautetta tuli myös liittyen turvapaikkapäätöksentekoon ja turvapaikkapolitiikkaan. Tietopyyntöihin vastattiin ja vääriä käsityksiä oikaistiin julkisuudessa aktiivisesti ja mahdollisuuksien mukaan. Migri.fi -sivuilla olevan palautekyselyn kautta saatiin lisäksi yhteensä 471 palautetta. Palautteen perusteella tehtiin korjauksia ja parannuksia verkkosivuille ja Enter Finland-palveluun.

Rajavartiolaitoksen esikunta antoi maaliskuussa 2016 ohjeen kansalaisten yhteydenottojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa. Ohjeen tarkoituksena on tehostaa ja yhdenmukaistaa kirjallisten kansalaispalautteiden ja muiden kansalaisten taholta tapahtuvien yhteydenottojen kirjaamista ja käsittelyä.

Rajavartiolaitos käsitteli vuonna 2016 yhteensä 483 kirjallista kansalaispalautteeksi tai -kyselyksi luokiteltavaa yhteydenottoa. Sosiaalisen median kautta tuli 26 viestiä kansalaisilta. Valtaosa yhteydenotoista on ollut ohjaus- ja neuvonta-asioita, jotka eivät ole vastauksen lisäksi vaatineet muita toimenpiteitä.

Suojelupoliisi teetti toimintaansa koskevien kansalaismielipiteiden selvittämiseksi marras-joulukuussa 2016 kyselytutkimuksen kansalaisten Suojelupoliisia ja sen toimintaa koskevista käsityksistä. Tulokset otetaan huomioon viraston toiminnan ohjauksessa ja kehittämisessä.

Suoraa kansalaispalautetta varten Suojelupoliisilla on sähköpostiosoite, johon tulee useita viestejä vuorokaudessa. Kaikki saadut viestit ohjataan asianmukaisille virkamiehille ja tarvittaessa niihin vastataan. Asiallinen kansalaispalaute huomioidaan viraston toiminnan kehittämisessä, viestinnässä ja sisäisen koulutustoiminnan suunnittelussa.

26.06.2017

Sisäministeriössä kansalaiskirjeitä vastuutettiin vuonna 2016 käsiteltäväksi poliisiosastolle 86, pelastusosastolle 16, maahanmuutto-osastolle 35 ja hallinto- ja kehittämisosastolle yksittäisiä kansalaiskirjeitä.

3 Havaintoja ja johtopäätöksiä

3.1 Helsingin huumeepoliisin rikosepäilyt

Helsingin huumeepoliisin entinen päällikkö Jari Aarnio sai 29.12.2016 käräjäoikeudessa tuomion törkeistä virka- ja huumerikoksista. Samaan kokonaisuuteen kuului myös ns. Trevoc-haara, jossa arvioitiin muun muassa poliisilaitoksen hankintoja.

Poliisihallituksen laillisuusvalvontakertomuksen mukaan Aarnioon ja eräisiin muihin henkilöihin kohdistuneet vakavat rikosepäilyt ja niihin liittyvät muut toimenpiteet sekä samanaikaiset epäiltyjen tietojärjestelmään kohdistuneet esitutkintatoimenpiteet ja muut tarkistukset ovat työllistäneet Poliisihallitusta merkittävästi jo vuodesta 2013 lähtien aina vuoden 2016 loppuun asti.

Sisäministeriön laillisuusvalvontatarkastus vuonna 2015 joulukuussa kohdistui erityisesti Aarnio- ja Epri-tapausten tarkastushetkeen mennessä Poliisihallituksessa tehtyyn sisältöanalyysiin. Tarkastusraportissa todettiin laillisuusvalvonnan jo suorittamat toimet riittäviksi ja oikein kohdennetuiksi.

Poliisihallituksessa on valmisteilla vielä erillinen suunnitelma muun muassa niistä laillisuusvalvontaan ja toiminnan ohjaukseen liittyvistä toimenpiteistä, joihin nyt annetusta tuomiosta ilmenevien seikkojen johdosta poliisihallinnossa ryhdytään.

3.2 Oikeusyksiköt poliisihallinnossa

Poliisin hallintorakennemuutoksessa vuonna 2014 poliisilaitoksiin perustetuilla oikeusyksiköillä on ollut merkittävää vaikutusta laillisuusvalvonnan järjestämiseen ja myös Poliisihallituksen tehtäviin ja rooliin laillisuusvalvonnan ohjaamisessa.

Oikeusyksiköiden toiminnan yhdenmukaisuutta on edistetty laillisuustarkastusten lisäksi keskitetyllä koulutuksella sekä Poliisihallituksen esikunnan, oikeusyksiköiden ja valtakunnallisten yksiköiden verkostomaista työskentelytapaa hyödyntämällä.

Poliisihallituksen mukaan tietoisuus poliisin oikeusyksiköiden roolista laillisuusvalvojina ja toisaalta myös poliisitoiminnan laadun parantamisessa on yksiköiden henkilöstön keskuudessa parantunut. Oikeusyksiköiden tarkastustoiminnalla on myös selkeästi poliisiyksiköiden johdon tuki. Oikeusyksiköiden palveluiden kysynnässä ja tarjonnassa löytyy kuitenkin haasteellisia rajapintoja, joiden osalta työtä riittää myös jatkossa.

Poliisihallituksen laillisuusvalvontakertomuksen mukaan oikeusyksiköt ovat kuluneen kolmen vuoden aikana vakiinnuttaneet toimintansa ja löytäneet niille kuuluvan tarkoituksenmukaisen roolin.

3.3 Sisäisen tarkastuksen suorittama arviointi

Sisäministeriön sisäisen tarkastuksen yksikkö arvioi vuonna 2016 johdon toimeksiannosta ministeriön hallinto- ja taloustehtävien keskittämisen ja toiminnan uudelleen organisoimisen onnistumista. Arviointi toteutettiin henkilöstölle suunnattuna kyselynä ja osastokohtaisina haastatteluina. Elokuussa 2016 julkaistun raportin mukaan laillisuusvalvonnan osalta ministeriön osastoilla on vielä hieman epäselvyyttä rajapinnoista ja vastuista osastojen ja hallinto- ja kehittämisosaston välillä.

Arviointiraportissa kiinnitettiin huomiota osastojen resurssihaasteisiin. Esimerkiksi valtaosa entisen oikeusyksikön aikaisista laillisuusvalvontatehtävistä koski poliisitoimintaa, mutta muutoksen yhteydessä poliisiosasto ei saanut resursseja samassa suhteessa.

Hajautuksen hyötyinä arvioinnissa nähtiin osastojen aikaisempaa mahdollisesti aktiivisempi rooli laillisuusvalvonnassa ja se, että laillisuusvalvontatehtäviä hoitavat virkamiehet saavat paremmin tietoa toimiessaan osastojen sisältä käsin.

26.06.2017

Sisäministeriö ottaa arviointiraportissa esitetyn kritiikin huomioon sekä yleisemmin laillisuusvalvontatoimintaa kehitettäessä että tapauskohtaisesti ministeriössä vireille tulevia asioita käsiteltäessä.

3.4 Turvapaikanhakijatilanteen vaikutus

Kuten sisäministeriön maahanmuutto-osasto omassa lausumassaan toteaa, Maahanmuuttovirasto oli vuoden 2015 syksystä lähtien suuren haasteen edessä, kun turvapaikanhakijamäärät kasvoivat nopeasti suuremmiksi kuin koskaan ennen. Vastaanottokeskuksia jouduttiin perustamaan kiireellä, mikä vaikutti siihen, ettei toiminnassa kyetty pitämään kaikilta osin kiinni hyvän hallinnon periaatteista.

Maahanmuuttovirasto ja vastaanottokeskukset olivat vuoden 2016 aikana lukuisien laillisuusvalvontatoimien ja erilaisten tarkastusten kohteena ja toiminnassa myös havaittiin useita puutteita, jotka vaativat toimenpiteitä.

Maahanmuuttovirasto otti vuoden 2016 keväällä käyttöön toistaiseksi voimassa olevan Turvapaikanhakijoiden vastaanottojärjestelmän valtakunnallisen valvontaohjelman. Valvontaohjelma parantaa valvonnan ennakoitavuutta, ja läpinäkyvyyttä koko vastaanottojärjestelmässä ja ohjelman tavoitteena on taata vastaanotto toiminnan ja palveluiden lainmukaisuus ja laatu ja taloudellisuus.

Rajavartiolaitos toteaa laillisuusvalvontakertomuksessaan, että vuoden 2016 poikkeuksellinen tilanne turvapaikanhakijoiden osalta näkyi jonkin verran edelleen sekä ulkomaalaisvalvonnasta tehdyissä kanteluissa että kansalaispalautteessa. Kansalaisten huoli turvapaikkatilanteen kehittymisestä ei kuitenkaan enää näkynyt Rajavartiolaitoksen saamassa palautteessa samassa mittakaavassa kuten vuonna 2015. Muuttunut rajaturvallisuustilanne asetti Lapin rajavartioston rikostorjunnan johtamisjärjestelmän ja osaamisen uuden haasteen eteen. Tästä syystä Rajavartiolaitoksen esikunta selvittää vuoden 2017 aikana, miten tämänkaltaisissa poikkeuksellisissa tilanteissa vastaisuudessa voidaan parhaiten varmistaa laitoksen rikostorjunnan osaaminen sekä tehokas käyttö ja organisointi.

3.5 Lopuksi

Sisäministeriön hallinnonalan virastojen laatimissa laillisuusvalvontakertomuksissa vuodelta 2016 näkyy kuinka laillisuusvalvonnan kehittämistoimenpiteet vaativat aikaa ja pitkäjänteistä työtä. Laajat ja poikkeukselliset tapahtumat väistämättä vaikuttavat myös käytettävissä olevien laillisuusvalvontaresurssien kohdentamiseen.

Laillisuusvalvontaraporttien perusteella sisäministeriön hallinnonalalla laillisuusvalvonta on kuitenkin organisoitu niin, että poikkeuksellisista tapauksista huolimatta suunnitellut tarkastustoimet ja vireille tulleiden asioiden käsittely on onnistunut.

Osastopäällikön sijaisena,

kehittämisoikeuden johtaja Harri Martikainen

Erityisasiantuntija Tiina Mantere

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Sisäministeriö 26.06.2017 klo 10:47. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

26.06.2017

Liitteet	-
Jakelu	Sisäministeri Paula Risikko Ministerin erityisavustaja Tiina Ryttilä-Broere Ministerin erityisavustaja Pirre Seppänen Kansliapäällikkö Päivi Nerg Sisäministeriön osastot ja erilliset yksiköt Poliisihallitus Hätäkeskuslaitos Maahanmuuttovirasto Pelastusopisto Poliisiammattikorkeakoulu Joutsenon ja Oulun vastaanottokeskukset
Tiedoksi	Eduskunnan oikeusasiamies Valtioneuvoston oikeuskansleri Tietosuojavaltuutettu